

Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

**Govor predsednice Republike Slovenije
Nataše Pirc Musar
ob 30-letnici članstva Republike Slovenije v Svetu Evrope
na junijskem zasedanju Parlamentarne skupščine Sveta Evrope**

Strasbourg, 21. junij 2023

Velja govorjena beseda.

*Spoštovani predsednik,
namestnik generalne sekretarke in člani parlamentarne skupščine,
ekscelence,
gospe in gospodje,*

dovolite mi, da najprej izrazim svojo hvaležnost, da ste mi dali priložnost za razpravo o evropskih in svetovnih izzivih našega časa. V 70 letih je Svet Evrope postal najpomembnejši organ Evrope za varstvo človekovih pravic in pravne države.

S tem, ko bom danes spregovorila o krizi večstranskega sodelovanja, bom zagovarjala stališče, da je Svet Evrope bistven člen pri iskanju rešitev ne le za regionalne, temveč tudi za naše globalne izzive.

Še posebej sem vesela, da lahko sodelujem v tej izmenjavi mnenj z vami, spoštovani predsednik in člani skupščine, ko praznujemo 30 let članstva Slovenije v Svetu Evrope. To je pomemben mejnik, saj nam omogoča, da se ne le ozremo nazaj, ampak da opolnomočeni s preteklimi izkušnjami dobro načrtujemo prihodnost.

Prejšnji mesec smo se sestali na šele četrtem vrhu Sveta Evrope v Reykjaviku, ki sem se ga tudi sama udeležila. Tam smo izrazili enotno podporo našim prijateljem v Ukrajini, ki se borijo ne le za svoje življenje in zemljo, temveč tudi za naše skupne evropske vrednote. K temu se bom kasneje v svojem nagovoru še vrnila. V Reykjaviku smo potrdili našo enotnost glede skupnih vrednot človekovih pravic, demokracije in pravne države. Te temeljne vrednote so Slovenijo pripeljale do osamosvojitve in jo vodijo, vse odkar smo se pridružili Svetu Evrope.

Gotovo se spomnite, da je Slovenijo po razglasitvi samostojnosti napadla takratna jugoslovanska vojska in se je morala boriti v osamosvojitveni vojni. S spominom na to bi rada izrazila solidarnost našim ukrajinskim prijateljem. Nekdanja Jugoslavija je preživela svoj delež krvavih vojn. V nekaterih predelih so brazgotine mnogih takšnih

ran še vedno globoko zarezane. Vendar pa je pomembno, da je bil napadalec poražen in smo končno lahko svobodno zadihali, osvobojeni nadvlade nekdanje Jugoslavije. Verjamem, da bo prišel ta dan tudi za Ukrajino, in v Sloveniji se po najboljših močeh trudimo, da bi našim ukrajinskim prijateljem pomagali zmagati v vojni.

Torej, spoštovane ekscelence, ko se je Slovenija 14. maja pred tridesetimi leti pridružila Svetu Evrope, je bil to trenutek narodnega praznovanja in ponosa. Ker je članstvo v tej organizaciji potrdilo in okronalo nacionalne težnje po spoštovanju človekovih pravic in svoboščin.

Verjamem, da je članstvo in sodelovanje Slovenije s Svetom Evrope velika zgodba o uspehu. Pravijo, da sta za tango potrebna dva, in z veseljem lahko rečem, da smo plesali skupaj z velikim sijajem in navdušenjem, in zelo se veselim, da bomo ostali skupaj na plesišču!

Naj dodam, da so naši predhodniki, ustanovitelji evropskih institucij, sanjali o enotni Evropi in zdaj je bakla v naših rokah, da te sanje uresničimo. Vrata Sveta Evrope morajo biti odprta za nove članice. Gospod predsednik, verjamem, da bo Parlamentarna skupščina kmalu začela s svojo nalogo, da oceni pripravljenost Kosova, da postane 47. članica te organizacije.

V zvezi s tem mi dovolite droben komentar. Nedavni dogodki v Srbiji in na Kosovu kažejo, kako krhke so razmere v tem delu regije Zahodnega Balkana. Med svojim nedavnim obiskom v Srbiji in med telefonskim pogovorom s kosovsko predsednico sem obe strani spodbudila, naj se vrnete k dialogu in sprejmeta ukrepe za ublažitev napetosti med Kosovom in Srbijo. Za izvajanje sporazumov, ki sta jih sprejeli obe strani in katerih cilj je normalizacija odnosov med Srbijo in Kosovom, so potrebni dialog, pogum, vizija in močna volja.

V zvezi s tem nameravam skupaj s hrvaškim kolegom še naprej sopredsedovati procesu Brdo-Brioni, z namenom spodbujanja dialoga na najvišji politični ravni. Pričakujem, da bo proces osredotočen predvsem na teme, ki zadevajo vse nas. Ena od teh tem je množičen beg možganov v regiji. Oditelji želijo predvsem mladi. In odhaja jih na stotine tisočev! Zato sem danes obiskala Evropski mladinski center. Nikoli se ne bom naveličala širjenja pomembnega sporočila v regiji in svetu: mladim z Zahodnega Balkana je treba zagotoviti evropsko perspektivo.

Spoštovani člani Skupščine.

Iz preteklosti se moramo učiti, da se opremimo z znanjem, kako najbolje ravnati s prihodnostjo. In trenutno stanje v mednarodni skupnosti daje preveč razlogov za zaskrbljenost. Predvsem smo sredi krize večstranskega sodelovanja.

Pospešiti moramo naša skupna prizadevanja proti podnebni krizi, saj ura nevarno tiktaka proti trenutku, ko bo prepozno. Ljudje ne moremo živeti brez narave. Z današnjega vidika izgubljam, narava pa zmaguje na svoj znanstveno dokazan in predvidljiv način.

Geopolitična polarizacija velikih sil se pogloblja. Posledično se vrača miselnost nasprotnih blokov in nam preprečuje, da bi napredovali v korist vseh. Majhne in

srednje države predstavljajo večino članstva v Svetu Evrope. Skrbeti bi nas moralo, da se mednarodni proces odločanja pomika v zaodrje in stran od osvetljenih podijev. V skladu z načelom suverene enakosti želimo s svojim glasom v polnosti sodelovati pri reševanju globalnih izzivov. In zaskrbljeni smo, saj nas zgodovina jasno uči, da **moč prevlade ne sme premagati moči pravice.**

Kaj je torej mogoče storiti? In zlasti, **kako lahko Svet Evrope pomaga okrepiti multilateralni način reševanja globalnih problemov? Kdo lahko Svetu Evrope pri tem pomaga? Vidim štiri možnosti za ukrepanje.**

Prva je povezana z vlogo, ki jo Slovenija lahko igra kot zagovornica vrednot Sveta Evrope v globalnem prostoru. Močno zavezanost Slovenije multilateralizmu so nedavno, v začetku tega meseca, potrdile volitve za nestalno članico Varnostnega sveta Združenih narodov za obdobje 2024–2025. Menim, da je ta izvolitev priznanje s strani velike večine članstva ZN v podporo multilateralni diplomaciji in hkrati zavrnitev miselnosti nasprotnih blokov.

Naš 2-letni mandat želimo izkoristiti za prispevek k prizadevanju Varnostnega sveta za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti v imenu in v korist širšega članstva ZN. Nadaljevati želimo delo na področju podnebne varnosti. Podnebne spremembe ne le zaostrejujejo obstoječe oborožene spopade, ampak postajajo vse večja varnostna grožnja v mnogih državah, kot so majhne otoške države, ki jim grozi, da jih bo preplavil ocean, ali nekatere afriške države, ki jim grozi, da jih bodo prekrile puščave.

Vemo, da ni planeta B. Nedavna pandemija covida je bila močan opomin, da smo močni le toliko, kot je močan naš najšibkejši člen. Spričo trojne planetarne krize onesnaževanja, izgube biotske raznovrstnosti in podnebnih sprememb bomo bodisi stopili skupaj ali pa bomo padli skupaj, tako velike kot majhne, bogate in revne države. Vsi! Trdno verjamem v našo potrebo po solidarnosti, zlasti s tistimi, ki so najmanj prispevali k podnebni krizi, vendar jih ta eksistencialno ogroža. Kmalu se bomo soočili z valovi podnebnih beguncev. Smo v Evropi na to pripravljeni? Skrajneži so, ker so migracije gorivo, ki jih poganja. Tragedije, kot je bilo nedavno potopljeno prenapolnjeno plovilo v Sredozemskem morju, ne bi smele biti zgolj enodnevne novice. Kje je naša človečnost?

Dovolite mi, da zagovarjam stališče, da se Svet Evrope dejavno vključi v podnebno pravičnost. Slovenija more in je pripravljena pomagati. Z nekaterimi državami iz vseh svetovnih regij si močno prizadevamo za globalno **priznanje človekove pravice do čistega in zdravega okolja.** Še naprej poudarjam, da je zdaj pomembno, da to pravico uresničimo. Gospod predsednik in člani Parlamentarne skupščine, naj izkoristim to priložnost, da vam čestitam za vaše proaktivno stališče in za predložitev tehničnih predlogov za podporo pravice do čistega in zdravega okolja, za katero upam, da jo bodo države članice prej ko slej priznale.

Drugič,

zdaj moramo bolj kot kdaj koli prej zavrniti poskuse očitnih kršitev mednarodnega prava. Ruska agresija nad Ukrajino, suvereno državo, je nedvomna kršitev Ustanovne listine ZN.

V Sloveniji, in prepričana sem, da tudi vsi vi tukaj, smo bili ogorčeni nad grozodejstvi, storjenimi v Buči, Borodjanki in Irpinu, pa tudi nad katastrofalnim napadom na ukrajinski jez, ki je domnevno sprožil najhujšo ekološko katastrofo v državi po nesreči v Černobilu.

Prav tako sem še posebej zgrožena nad spolnim nasiljem in nezakonito premestitvijo na tisoče otrok ter posledično nevarnostjo trgovine z ljudmi, izkoriščanja in prisilnih deportacij. Sodelovanje Sveta Evrope z vsemi ostalimi mednarodnimi deležniki pri reševanju teh vprašanj je in bo še mnogo let ključnega pomena.

Ruska agresija je napad na svetovni red, kot ga poznamo, na demokratične vrednote, ki so nam dragocene. V interesu vseh miroljubnih držav je, da zavrremo tako očitno agresijo proti neodvisnosti in suverenosti Ukrajine. Zato Ruska federacija ne zaseda več v Svetu Evrope.

Podpiram vsa prizadevanja, ki bi tlakovala pot do trajnega in pravičnega miru v Ukrajini, vendar želim biti tudi jasna: brez Ukrajine ne moremo zgraditi niti enega metra te poti.

Prav tako trdno verjamem, da se tisti, ki so odgovorni za agresijo, in storilci teh grozljivih zločinov ne bi smeli nekaznovano izmakniti. V zvezi s tem pozdravljam nalog Mednarodnega kazenskega sodišča za aretacijo ruskega predsednika Putina zaradi nezakonite deportacije ukrajinskih otrok. Prav tako želim spodbuditi Ukrajino, da pristopi k Rimskemu statutu. Ta korak bi prispeval k legitimnosti tekočih postopkov pregona za vojna hudodelstva in hudodelstva proti človeštvu, storjena v Ukrajini. Rada bi spomnila, da smo v Reykjaviku naredili nekaj zelo konkretnih korakov v smeri iskanja čuta za pravico po tej vojni. Slovenija je takoj po vzpostavitvi kot polnopravna udeleženka podprla register škode, ki je nastala zaradi ruske agresije proti Ukrajini, in bo čez nekaj dni sodelovala na prvi konferenci o tem.

Morda ste seznanjeni z dogodkom, ki je na tem mestu pomemben za mojo razpravo. Vzporedno s četrtim vrhom Sveta je Slovenija gostila diplomatsko konferenco za sprejem Konvencije o mednarodnem sodelovanju pri preiskavah in pregonu genocida, hudodelstev zoper človečnost, vojnih hudodelstev in drugih mednarodnih hudodelstev. Imenovana tudi »Ljubljansko-haaška konvencija«, je pomemben korak h krepitvi sodelovanja držav v boju za odpravo nekaznovanosti za temeljna hudodelstva. Konvencija bo na voljo za podpis v začetku prihodnjega leta. Ko bo začela veljati, bo zagotovila globalni pravni okvir zoper nekaznovanost in za pravico za žrtve najhujših kaznivih dejanj.

Nenazadnje je prav gotovo pomembno tudi to, kaj se bo zgodilo po vojni v Ukrajini. Ukrajina bo na mnogo načinov šla skozi obsežno prenavo, od obnove infrastrukture do obnove odnosov z manjšinami, ki živijo v Ukrajini. Gradnja zaupanja bo počasen in boleč proces, vendar brez zaupanja ne moremo imeti varnosti. Kako varen je kraj, je odvisno od tega, koliko ljudje zaupajo drug drugemu. Upam si reči, da bo nevarnost konfliktov, tudi večje vojne, še naprej obstajala, če ne bomo obravnavali tega pomanjkanja zaupanja – zlasti med večino in manjšinami v posameznih državah članicah.

Tretjič,

medtem ko vidim ZN in OVSE kot organizaciji za reševanje sporov in NATO kot varnostno organizacijo, vidim Svet Evrope predvsem in najpomembneje kot **pravni temelj** Evrope. Z drugimi besedami, Svet Evrope je **pravna hrbtenica**, ki ohranja telo Evrope pokonci in delujoče. Odstranite ta pravni temelj in Evropa, kot jo poznamo, se bo zrušila.

Svet Evrope je tudi čuvaj naše celine **na področju človekovih pravic in pravne države**, ki sta temeljni načeli uspešnih demokracij.

Privlačnost Sveta Evrope zunaj Evrope dokazuje pristop številnih neevropskih držav k njegovim pravnim instrumentom. To je najboljše, kar lahko Svet Evrope prispeva h globalnemu upravljanju in k vladavini prava.

Trdno sem prepričana, da mora Svet Evrope ostati **svetovni nosilec standardov** pri obravnavanju novih in porajajočih se izzivov na področju človekovih pravic. Nove tehnologije in umetna inteligenca nas prehitujejo in skrajni čas je, da se njihova uporaba uredi na način, skladen s človekovimi pravicami. Če ne bomo ukrepali zdaj, bodo posledice za uresničevanje človekovih pravic lahko precej uničujoče.

Vaši kolegi v Evropskem parlamentu so pravkar dali zeleno luč državam članicam EU, da nadaljujejo s sprejemanjem akta EU o umetni inteligenci. To je dobra novica in priložnost. Kot članica obeh organizacij vidim zelo dober potencial za sinergijo med njima s potencialnim globalnim dosegom.

Zato pozivam Svet Evrope, da izkoristi to priložnost in postavi trdne standarde glede **etičnega in odgovornega razvoja in uporabe umetne inteligence**. Zagotoviti moramo, da so ti v skladu z načeli človekovih pravic in da so vzpostavljeni ustrezni zaščitni ukrepi za preprečevanje napačne uporabe ali zlorabe. Zato močno upam, da bo okvirna konvencija Sveta Evrope o umetni inteligenci hitro dokončana.

Poudariti moram pomen **sodelovanja** Sveta Evrope z **Evropsko unijo** v najširšem smislu. Imamo isto zastavo in himno. Ker si delimo iste vrednote, je naš skupni glas močnejši in glasnejši.

Ker se bo EU še naprej širila, bo to priložnost za podroben pregled spoštovanja demokracije, pravne države, človekovih pravic in pravic manjšin kot štirih političnih pogojev za članstvo v EU. Svet Evrope je doslej edina organizacija, ki je uspela vzpostaviti zavezujoče pravne standarde o pravicah manjšin. Letos mineva 25 let od začetka veljavnosti Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin in Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Mislim, da je zaščita manjšin in ranljivih skupin najboljši pokazatelj zdravja vsake družbe.

Lizbonska pogodba je Evropsko unijo obvezala, da pristopi k Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Pogajanja o pristopu EU k EKČP so bila dolgo časa ustavljena, vendar je bil pred kratkim dosežen pomemben preboj. Evropska unija je danes glavni institucionalni, politični, pravni in finančni partner Sveta. **Pristop EU k Evropski konvenciji o človekovih pravicah** bo to dvignil na novo raven.

Pozdravljam **nedavni pristop EU k Istanbulski konvenciji**. Nasilje nad ženskami in nasilje v družini sta nesprejemljiva pojava v vseh naših državah. Istanbulska

konvencija je katalizator pozitivnega regionalnega razvoja in je mednarodno priznan instrument v naših prizadevanjih za globalne standarde v boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Opažamo lahko izboljšanje učinkovitega izvajanja standardov Konvencije, tudi če je napredek počasen. Ne moremo zanikati, da standardi Konvencije prispevajo k izboljšanju življenja številnih žensk v Evropi in po svetu. Močno upam, da bo pristop k EU spodbudil tiste države, ki se še vedno obotavljajo, da izvedejo ratifikacijo Konvencije.

Razširitev kroga držav pogodbenic bo okrepila naš boj proti tej posebno grozljivi obliki nasilja, ki se skriva za zaprtimi vrati. Tako kot pri drugih kršitvah človekovih pravic nam državam nadzorni organi Sveta Evrope nudijo svoje strokovne in neodvisne nasvete, ki nam pomagajo pravočasno odkriti takšne kršitve in kako jih najbolje odpraviti.

In to me pripelje do **četrte in zadnje točke** v zvezi z vlogo Sveta Evrope v globalni multilateralni arhitekturi. Na tem mestu bi rada prikazala Svet Evrope kot nenadomestljiv in ključen del splošne multilateralne arhitekture.

Opažamo široko nazadovanje demokracije, porast kršitev človekovih pravic ter slabitev pravne države in demokratičnih institucij v Evropi in drugod. Mislili smo, da ta pojav spada v preteklost.

Nasprotno, populizem v Evropi narašča in postavlja pod vprašaj dosežke na področju enakosti spolov ter spodbuja homofobijo. Vidimo lahko, kako se ciljanje politikov na LGBTIQ+ pretvarja v zelo konkretna sovražna dejanja proti članom te skupnosti.

Pravni režim Sveta Evrope je pomemben del evropske stabilnosti. S svojimi odprtimi instrumenti je tudi pomemben prispevek k mednarodni vladavini prava.

Letos bomo praznovali 75. obletnico Splošne deklaracije človekovih pravic. To je verjetno najboljša zapuščina, ki so jo Združeni narodi dali človeštvu po drugi svetovni vojni: **univerzalnost človekovih pravic**. Čas je več kot dokazal vrednost Splošne deklaracije, kot tudi vrednost njene evropske hčerke, Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Človekove pravice in pravna država so najboljši izum nas, ljudi, proti Hobbesovemu pravilu človek človeku volk. Te vrednote dejansko držijo skupaj naš sitem večstranskega sodelovanja in so bistvene za njegovo preživetje v prihodnosti. Če iz multilateralne enačbe vzamete človekove pravice in pravno državo, gospe in gospodje, smo nazaj v prihodnosti grabežljivega pridobivanja zemljišč in virov.

Spoštovani člani Skupščine, vi nosite najpomembnejšo odgovornost pri volitvah novih sodnikov Evropskega sodišča za človekove pravice. Pozivam vas, da izberete najboljše možne kandidate. In pri tem se, prosim, ne bojte izbrati odličnih kandidat, saj je uravnoteženost spolov na Sodišču še vedno pomanjkljiva.

Če se zdaj obrnem na nas, države članice, je najbolj ključna obveznost, ki si jo delimo vse države, **popolno in pravočasno izvajanje sodb Sodišča**. To je temelj pravne države in zato absolutna obveznost.

Moram opozoriti, da je naraščajoči trend neizvrševanja sodb Sodišča globoko zaskrbljujoč in nesprejemljiv. Pravila so za vse enaka. Na tem področju ne smemo nazadovati.

Gospod predsednik, člani parlamentarne skupščine, naj povzamem:

*Vidim **raznolikost in spoštovanje vseh posameznikov in skupnosti**, saj je to bistvo našega evropskega načina življenja. Kot sem omenila na začetku, je točno to tisto, za kar smo se borili takrat pred leti, kar je vodilo do naše osamosvojitve. To je bistvo univerzalnosti človekovih pravic: **vsì imamo človekove pravice**.*

Menim, da danes potrebujemo več multilateralizma, vsekakor ne manj. Poleg tega menim, da ima Svet Evrope zelo pomembno vlogo pri tem, da služi kot pravni temelj Evrope, ter da lahko in mora nuditi navdih in smernice na svetovni ravni pri vzpostavljanju novih norm za odzivanje na nove in porajajoče se izzive na področju človekovih pravic. Vendar pa bomo verodostojni le, če bomo sami spoštovali načelo enakosti in univerzalnosti človekovih pravic na svojem pragu.

Poskušala sem vam predstaviti svoje poglede in svojo vizijo o tem, kako se Svet Evrope čvrsto prilega evropski in mednarodni multilateralni arhitekturi. Hvala, da ste mi dali to priložnost v agori Evrope, v enem od najbolj ključnih teles Sveta Evrope. Vi ste neposredna povezava z ljudmi v naših 46 državah članicah. Vsi si moramo prizadevati za napredek in sodelovati. Ni treba, da se vselej strinjamo in zagotovo se ne bomo vedno, vendar je to bistvo parlamentarne demokracije.

Preden prisluhnem vašim vprašanjem in pripombam, mi dovolite, da vas vljudno spomnim na nocojšnji sprejem ob državnem dnevu. Povabila vas bom, da s kozarcem slovenskega vina nazdravimo za prvih 30 let Slovenije v Svetu Evrope in za nadaljevanje tega čudovitega prijateljstva in sodelovanja v času, ki prihaja.

Hvala vsem.